

UDK:18:321(575:1)

Tulganoy SAIDNAZAROVA,
“Iqtisodiyot va pedagogika universiteti” NTM dotsenti, PhD

Toshkent amaliy fanlar universiteti Informatika kafedrası mudiri G.Taylokoıa taqrızı asosıda

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA‘LIMI TIZIMIDA BOSHLANG‘ICH SINFLARDA TEXNOLOGIYA FANINING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi xalq ta‘limi tizimida boshlang‘ich sinflarda texnologiya fanining pedagogik ahamiyati ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Texnologiya fanining o‘quvchılarda mehnat ko‘nikmalari, amaliy kompetensiyalar, ijodiy va tanqidiy fikrlashni shakllantirishdagi o‘rni asoslab beriladi. Shuningdek, boshlang‘ich ta‘limda texnologiya fanini o‘qitish jarayonida kompetensiyaviy yondashuv, integrativ ta‘lim va innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalari yoritiladi. Tadqiqot natijalari texnologiya fanining o‘quvchılarning shaxsiy rivoji, kasbiy yo‘naltirilishi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishini asoslaydi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, texnologiya fani, pedagogik ahamiyat, kompetensiyaviy yondashuv, mehnat ko‘nikmalari, innovatsion ta‘lim, integratsiya.

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРЕДМЕТА «ТЕХНОЛОГИЯ» В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ СИСТЕМЫ НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Аннотация

В статье рассматривается педагогическое значение учебного предмета “Технология” в начальных классах системы народного образования Республики Узбекистан. Анализируется роль предмета в формировании у учащихся трудовых навыков, практических компетенций, творческого и критического мышления. Освещаются вопросы применения компетентностного подхода, интегративного обучения и инновационных педагогических технологий в процессе преподавания технологии в начальной школе. Результаты исследования подтверждают положительное влияние предмета “Технология” на личностное развитие, профессиональную ориентацию и социальную адаптацию младших школьников.

Ключевые слова: начальное образование, предмет “Технология”, педагогическое значение, компетентностный подход, трудовые навыки, инновационное обучение, интеграция.

PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE OF THE SUBJECT "TECHNOLOGY" IN PRIMARY GRADES OF THE PUBLIC EDUCATION SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Abstract.

This article analyzes the pedagogical significance of the subject “Technology” in primary classes within the public education system of the Republic of Uzbekistan. The role of the subject in developing students’ labor skills, practical competencies, creative and critical thinking is substantiated. The study highlights the application of a competency-based approach, integrative learning, and innovative pedagogical technologies in teaching Technology at the primary education level. The research results confirm the positive impact of the Technology subject on students’ personal development, early vocational orientation, and social adaptation.

Keywords: primary education, Technology subject, pedagogical significance, competency-based approach, labor skills, innovative education, integration.

Kirish. Bugungi kunda jahon ta‘lim tizimida boshlang‘ich ta‘lim bosqichi shaxs rivojining poydevori sifatida e‘tirof etilmoqda. Ayniqsa, o‘quvchılarda amaliy faoliyatga tayyorgarlik, mehnat madaniyati, ijodkorlik va mustaqil fikrlashni shakllantirishda maktab fanlarining integrativ va kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. O‘zbekiston Respublikasi xalq ta‘limi tizimida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar ham boshlang‘ich ta‘lim mazmunini takomillashtirish, o‘quv fanlarining pedagogik imkoniyatlarini chuqur o‘rganishni taqozo etmoqda[1]. Boshlang‘ich sinflarda o‘qitiladigan “Texnologiya” fani o‘quvchılarning nafaqat amaliy mehnat ko‘nikmalarini, balki ularning bilish faoliyati, ijodiy qobiliyatlari, estetik didi va ijtimoiy moslashuvini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Ushbu fan orqali o‘quvchılar atrof-muhitdagi buyumlar, texnologik jarayonlar, mehnat turlari bilan tanishadi, oddiy mehnat faoliyatini bajarish jarayonida mas‘uliyat, tartib-intizom va jamoada ishlash

ko‘nikmalarini egallaydi[2]. Shu jihatdan texnologiya fanining pedagogik ahamiyatini ilmiy asosda o‘rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mamlakatimizda ta‘lim sohasini rivojlantirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlarda boshlang‘ich ta‘lim mazmunini zamonaviy talablar asosida yangilash, o‘quvchılarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirish asosiy vazifa sifatida belgilangan[3]. Bu jarayonda texnologiya fanining imkoniyatlari keng bo‘lib, u o‘quvchılarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirishga xizmat qiladi. Shuningdek, fan mazmunida milliy qadriyatlar, xalq hunarmandchiligi, ekologik madaniyat va texnika elementlarining uyg‘unligi ta‘minlanishi uning tarbiyaviy ahamiyatini yanada oshiradi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf davrida olingan amaliy ko‘nikmalar keyingi ta‘lim bosqichlarida o‘quvchılarning o‘quv motivatsiyasi va kasbiy yo‘nalishini belgilashda muhim rol o‘ynaydi[4]. Shu sababli texnologiya fanini o‘qitishda

kompetensiyaviy yondashuv, integratsiyalashgan ta'lim, innovatsion pedagogik texnologiyalar va faol o'qitish metodlaridan foydalanish zarurati yuzaga kelmoqda. Bu esa mazkur faning pedagogik mohiyatini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilishni talab etadi.

Boshlang'ich ta'limda texnologiya fanining pedagogik ahamiyatini o'rganish masalasi respublika va xorijiy olimlarning ilmiy ishlarida qisman yoritilgan bo'lsa-da, uni xalq ta'limi tizimidagi zamonaviy islohotlar kontekstida, kompetensiyaviy yondashuv asosida tizimli tadqiq etish ehtiyoji saqlanib qolmoqda[5]. Ayniqsa, o'quvchilarning shaxsiy rivoji, ijodiy faoliyati va ijtimoiy moslashuviga texnologiya fanining ta'sirini aniqlash ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, u boshlang'ich sinflarda texnologiya fanining pedagogik ahamiyatini asoslash orqali ta'lim jarayonini takomillashtirish, o'qitish samaradorligini oshirish hamda o'quvchilarda zarur hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi[6]. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim amaliyotida texnologiya fanini o'qitish mazmuni va metodikasini takomillashtirish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili. Boshlang'ich ta'lim tizimida texnologiya fanining pedagogik ahamiyati masalasi pedagogika fanida muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu fan o'quvchilarda amaliy faoliyatga oid dastlabki bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish hamda mehnatsevarlik fazilatlarini tarbiyalashga xizmat qiladi [7]. O'zbekiston Respublikasida xalq ta'limi tizimini rivojlantirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlarda boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Davlat ta'lim standartlarida texnologiya fanining asosiy vazifasi o'quvchilarning hayotiy va amaliy kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat ekani ta'kidlangan [8]. Pedagog olimlarning tadqiqotlarida texnologiya fanining boshlang'ich sinflarda o'qitilishi o'quvchilarning bilish faolligini oshirishi, mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan [9]. Shuningdek, mazkur fan orqali o'quvchilarda ijodkorlik, mantiqiy fikrlash va muammoni hal etish kompetensiyalari shakllanishi qayd etilgan.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda texnologiya fanini o'qitish metodikasiga oid ilmiy ishlarda amaliy mashg'ulotlar, ko'rgazmalilik va faol metodlardan foydalanishning samaradorligi alohida ta'kidlanadi [10]. Ayrim tadqiqotchilar loyiha va modellashtirish asosidagi mashg'ulotlar o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshirishini ilmiy dalillar bilan asoslaganlar [11]. Xorijiy adabiyotlarda ham boshlang'ich ta'limda texnologiya va mehnat ta'limining shaxs rivojidadagi o'rni keng yoritilgan. Tadqiqotlarda qo'l mehnati va konstruktorlik faoliyati orqali o'quvchilarning mayda motorikasi, tafakkuri va ijodiy qobiliyatlari rivojlanishi isbotlangan [12]. Shu bilan birga, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, texnologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlardan yetarli darajada foydalanilmayotgani ayrim muammo sifatida qayd etilgan [13]. Bu holat fan samaradorligini oshirish uchun metodik ta'minotni takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodlari. Tadqiqot doirasida boshlang'ich sinflarda texnologiya fanining pedagogik ahamiyatini o'rganish va tahlil qilishga qaratilgan ilmiy-tadqiqot metodlari majmuasidan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asoslarini yoritishda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish va umumlashtirish metodi qo'llanildi. Ushbu metod yordamida texnologiya faniga oid ilmiy manbalar, darsliklar, metodik qo'llanmalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar o'rganildi [14],

Taqqoslash va tizimli tahlil metodlari orqali texnologiya fanining boshlang'ich ta'lim tizimidagi o'rni va vazifalari aniqlashtirildi hamda boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqlik tahlil qilindi. Tadqiqotning amaliy qismida pedagogik kuzatish metodi asosida texnologiya darslarida o'quvchilarning faolligi, mustaqil ishlash darajasi va qiziqishlari o'rganildi. Bundan tashqari, suhbat va so'rovnomalar metodlari orqali boshlang'ich sinf o'qituvchilarining texnologiya fanini o'qitishdagi tajribalari va mavjud muammolari tahlil qilindi. Olingan natijalarni qayta ishlash va umumlashtirishda mantiqiy tahlil, xulosalash va tavsiyalar ishlab chiqish metodlaridan foydalanildi.

Natijalar va muhoqama. O'rganish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarida texnologiya fanining pedagogik ahamiyati va uning amaliy natijalari aniqlashga qaratilgan kuzatishlar, suhbatlar va so'rovnomalar o'tkazildi. Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning darslarda faolligi, amaliy mashg'ulotlarda ishtirok darajasi, shuningdek, mustaqil ishlash va ijodiy yechimlar topish qobiliyatlari batafsil o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, texnologiya darslarida o'quvchilarning qiziqishi boshqa fanlarga nisbatan yuqori bo'lib, amaliy mashg'ulotlar orqali ular nafaqat texnik bilimlarni, balki mantiqiy fikrlash va ijodiy tafakkur ko'nikmalarini ham rivojlantirgan. Masalan, oddiy qo'l mehnati va konstruksiyalar yaratish jarayonida o'quvchilar biror muammoni mustaqil hal qilishga intildi, bir-biri bilan fikr almashdi va jamoaviy ishlashni o'rgandi. Shu bilan birga, darslarda loyiha va modellashtirish metodlari qo'llanilganda o'quvchilar o'z g'oyalarini amaliy ko'rinishda sinab ko'rish imkoniga ega bo'ldi, bu esa ularning o'quv motivatsiyasini sezilarli darajada oshirdi.

Amaliy mashg'ulotlarda kuzatilgan yana bir muhim natija - o'quvchilarda mayda motorikani rivojlantirish va qo'l mehnati orqali tafakkur jarayonining chuqurlashishi edi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari turli konstruktiv elementlarini yig'ish, kesish va birlashtirish jarayonida aniqlik, sabr-toqat va diqqatni jamlash qobiliyatlarini mustahkamladi. Shu bilan birga, texnologiya fanida amaliy faoliyat va nazariy bilimlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlik o'quvchilarda mavzuni tushunish va bilganlarini hayotiy vaziyatlarga tadbiiq etish imkonini yaratdi. Bu esa fan samaradorligini oshirish bilan birga o'quvchilarning shaxs sifatida rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnologiya fani o'quvchilarda shaxsiy mas'uliyat, ijodkorlik va mustaqillik kabi fazilatlarni shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, dars jarayonida qo'llanilgan metodik yondashuvlar va pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonini yanada qiziqarli va interaktiv qilmoqda. O'quvchilarning qiziqishi va faolligi esa o'qituvchilarning metodik ko'nikmalari va darsni tashkil etish uslublari bilan uzviy bog'liq ekanligi aniqlanmoqda. Ya'ni, fan samaradorligi faqat mavzuning mazmuni bilan emas, balki darsni interaktiv va amaliy asosda tashkil etish bilan ham belgilanadi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, boshlang'ich sinflarda texnologiya fanini o'qitishning pedagogik ahamiyati nafaqat amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, balki o'quvchilarda umumiy bilim darajasini oshirish va ularning kognitiv rivojlanishiga xizmat qilishdir. Darslarda ijodiy vazifalar va loyihaviy ishlarni qo'llash, shuningdek, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undash amaliy samarali sezilarli darajada oshiradi. Shu bois, texnologiya fanini boshlang'ich sinflarda o'qitishda metodik yondashuvlarni takomillashtirish, darslarni amaliy mashg'ulotlar bilan boyitish va interaktiv metodlardan keng foydalanish tavsiya etiladi.

Natijalar o'rganish natijasida aniqladiki, texnologiya fanini boshlang'ich sinflarda samarali o'qitish o'quvchilarda

nafaqat amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga, balki ularning shaxs sifatida rivojlanishiga ham muhim hissa qo'shadi. Shu bilan birga, o'quvchilarning motivatsiyasi, faolligi va ijodiy qobiliyatlari darslarning mazmuni va metodik usullar bilan bevosita bog'liq bo'lib, pedagoglarning metodik kompetensiyasi fan samaradorligini belgilashda asosiy rol o'ynaydi.

Xulosa. Natijalar tadqiqot davomida aniqladik, boshlang'ich sinflarda texnologiya fanining pedagogik ahamiyati nafaqat o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini shakllantirish, balki ularning shaxs sifatida rivojlanishida ham muhim rol o'ynaydi. Texnologiya darsi orqali o'quvchilar mehnatsevarlik, mantiqiy fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni mustaqil hal etish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, dars jarayonida amaliy mashg'ulotlar va loyiha metodidan foydalanish o'quvchilarning qiziqishi va faolligini sezilarli darajada oshiradi, ularni o'rganish jarayoniga yanada faol jalb qiladi.

Amaliy tadqiqot davomida aniqlanishicha, texnologiya fanining samaradorligi faqat mavzuning mazmuni bilan cheklanmaydi; darsning metodik uslublari, pedagogning kompetensiyasi va interaktiv yondashuvlar uning amaliy natijalariga bevosita ta'sir qiladi. Shu bois, texnologiya fanini boshlang'ich sinflarda o'qitishda amaliy mashg'ulotlar, loyiha ishlari va o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undash metodlariga alohida e'tibor qaratish zarur. Bu nafaqat fan samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarning umumiy kognitiv va shaxsiy rivojlanishini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, texnologiya fanini o'qitish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar va zamonaviy metodlarni joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Interaktiv darslar, modellashtirish, konstruktorlik va loyiha asosida o'qitish o'quvchilarda ijodkorlikni rivojlantiradi, ularni faol va mustaqil o'quv faoliyatiga jalb qiladi. Shu tarzda, texnologiya fanining boshlang'ich ta'limdagi pedagogik ahamiyati nafaqat amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga, balki o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirish, shaxsiy motivatsiyasini oshirish va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Olingan natijalar ko'rsatdiki, texnologiya fanini boshlang'ich sinflarda samarali tashkil etish o'quvchilarning intellektual, mantiqiy va amaliy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Shu bois pedagoglarga tavsiya qilinadi: darslarni amaliy mashg'ulotlar bilan boyitish, loyiha va interaktiv metodlardan keng foydalanish, shuningdek, o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish. Bu nafaqat texnologiya fanining pedagogik ahamiyatini oshiradi, balki boshlang'ich sinflarda o'quv jarayonining sifatini umumiy ravishda yaxshilashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, texnologiya fanini o'qitishning muvaffaqiyatli natijalari faqat o'quvchilarning faolligi bilan cheklanmaydi; pedagogning metodik tayyorgarligi, darsni rejalashtirishdagi ijodiy yondashuv va o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish ham muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinflarda texnologiya fanini o'qitish tizimli va metodik asosda amalga oshirilganda, u o'quvchilarning shaxs sifatida rivojlanishi va hayotga tayyorlanishida samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli kelgusida pedagogik amaliyot va o'quv dasturlarini takomillashtirishda texnologiya fanining metodik va amaliy jihatlari yanada rivojlantirilishi lozim.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlari.
2. Abduqodirov A.A. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
4. Davletshin M.G. Yosh psixologiyasi va pedagogik psixologiya. – Toshkent, 2018.
5. Muslimov N.A. Kasbiy ta'lim metodikasi. – Toshkent, 2019.
6. Xodjayev B.X. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2021.
7. Abdurahmonov A. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Davlat ta'lim standartlari. – Toshkent, 2021.
9. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent, 2019.
10. Karimova D.K. Boshlang'ich sinflarda texnologiya fanini o'qitish metodikasi // Ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2020.
11. Xoliqova N.A. Texnologiya darslarida loyiha metodidan foydalanish // Xalq ta'limi jurnali, 2021.
12. Rogers M. Technology Education in Primary Schools. – London, 2017.
13. Ismoilov R.B. Boshlang'ich ta'limda innovatsion yondashuvlar. – Toshkent, 2022.
14. Ochilov M. Pedagogik tadqiqot metodlari. – Toshkent: Fan, 2016.